

Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду

На седници Одељења за међународне студије, одржаној 30. априла 2026. године, констатовано је да је кандидат мср Милинко Врачар завршио писање докторске дисертације под насловом „Трансформација војноцентричне у велику стратегију Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода“. Одлуком наставно-научног већа Факултета политичких наука у Београду на седници одржаној 7. маја 2026. године именована је Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације у саставу:

- ванр. проф. др Стеван Недељковић, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука
- ванр. проф. др Владимир Ајзенхамер, Универзитет у Београду – Факултет безбедности
- др Вељко Благојевић, виши научни сарадник, Институт за међународну политику и привреду

Комисија је прегледала и оценила наведени докторски рад и на основу мишљења свих њених чланова Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду подноси следећи:

Извештај о завршеној докторској дисертацији

1. Основни подаци о кандидату

Биографија кандидата:

Кандидат Милинко Врачар рођен је 26. јула 1974. године у Неготину, Република Србија. Основну и средњу школу завршио је у Обреновцу, а Војну академију, смер „Ратно ваздухопловство и противваздушна одбрана“, завршио је 1997. године у Београду. Специјалистичке студије на Факултету безбедности Универзитета у Београду, смер „безбедносни менаџмент из области одбране од тероризма“, завршио је 2007. године, а на истом факултету, 2012. године, завршио је мастер студије, смер „безбедност“. Од 2016. године похађа докторске студије на Факултету политичких наука Универзитета у Београду, смер „међународне и европске студије“, а досадашње испитне обавезе завршио је са просечном оценом 9,50.

У активној служби у Војсци Србије и Министарству одбране Републике Србије кандидат се налази од септембра 1997. године. Од 2016. године са службом је у Институту за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду. Поред истраживачке делатности, током рада у Институту, кандидат је био ангажован на пословима секретара научноистраживачких пројеката „Хибридно ратовање – искуства и перспективе“ и „Трендови од значаја за безбедност Републике Србије (2020-2030)“. Поред тога, био је члан организационог одбора Научног скупа „Србија и стратегијска раскршћа“, одржаног 2016. године у Београду; Међународне научне конференције „Асиметрија и стратегија“, одржане 2017. године у Београду; Тематског округлог стола „Хибридно ратовање – дилема концепта савремених сукоба“, одржаног у Београду 2017. Године; Научног скупа „Стратешка култура и војна неутралност Србије“, одржаног 2019. године у Београду; Тематског округлог стола „Измењен карактер рата у 21. веку – теорија и пракса“, одржаног 2019. године у Београду и Научног скупа „Косово и Метохија – безбедносни изазов и/или перспектива Републике Србије“, одржаног 2021. године у Београду.

Кандидат Милинко Врачар је аутор бројних научних радова, а за постигнуте резултате у научноистраживачком раду више пута је награђиван. Као члан пројектног тима Института за стратегијска истраживања, награђен је за постигнуте резултате у реализацији научноистраживачког пројекта „Хибридно ратовање – искуства и перспективе“, који је у 2020. години проглашен за најбољи научноистраживачки пројекат у Министарству одбране и Војсци Србије. Добитник је награде Института за политичке студије за научне радове „Легитимност као фактор ограничења политичке корисности војне моћи“ и „Одбрамбена функција државе – традиционално и савремено разумевање“, који су проглашени најбољим научним радовима објављеним у часопису Српска политичка мисао у 2023. и 2025. години.

Библиографија кандидата:

Књиге и монографске студије

- Милинко Врачар, „Одбрамбена функција државе у условима измењене физиономије рата“, у: Мирослав Митровић, Милован Суботић, Станислав Стојановић, Милинко Врачар, Игор Баришић, Игор Пејић, *Будућност и Безбедност – Трендови од значаја за безбедност Републике Србије*, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2025.
- Дарко Трифуновић, Горан Стојаковић и Милинко Врачар, *Тероризам и вехабизам*, ИП Филип Вишњић, Београд, 2011.

Радови објављени у часописима националног значаја

- Милинко С. Врачар и Игор И. Баришић, „Одбрамбена функција државе - традиционално и савремено разумевање“, *Српска политичка мисао*, Вол. 89, Бр. 1, 2025. (M24)

- Милинко Врачар, „Место и улога стратегије у Клаузевицевом концепту дуалне природе рата”, *Војно дело*, Вол. 77, Бр. 1, 2025. 63-77. (M51)
- Игор И. Баришић, Милинко С. Врачар и Ивица Љ. Ђорђевић, „Клаузевицева концептуализација рата као онтолошко полазиште у његовом истраживању и разумевању“, *Војно дело*, Година LXXVI, Бр. 3, 2024. (M51)
- Игор Баришић и Милинко Врачар, „Теоријска полазишта у разматрању концепта асиметричног ратовања“, *Војно дело*, Година LXXV, Бр. 4, 2023. (M51)
- Милош Р. Миленковић и Милинко С. Врачар, „Легитимност као фактор ограничења политичке корисности војне моћи“, *Српска политичка мисао*, Вол. 82, Бр. 4, 2023. (M24)
- Milinko Vračar i Vangel Milkovski, “Strategijski pristup Republike Srbije u rešavanju kosovsko-metohijskog problema“, *Nacionalni interes*, God. XVII, Vol. 43, Br. 3, 2022. (M51)
- Милош Р. Миленковић и Милинко С. Врачар, „Политичка корисност војне моћи у савременим међународним односима“, *Политичка ревија*, Год. (XXX) XXII, Вол. 71, Бр. 1, 2022. (M51)
- Милинко С. Врачар и Милица Т. Ђурчић, „Војна неутралност Републике Србије као стратегијска категорија“, *Српска политичка мисао*, Посебно издање, 2022. (M24)
- Милинко Врачар и Вангел Милковски, „Свеобухватна одбрана и стратешка култура кроз призму човека“, *Војно дело*, Год. LXXII, Бр. 4, 2020. (M52)
- Милинко Врачар, „Физиономија рата у постмодерни: Студија случаја сиријског оружаног сукоба“, *Међународни проблеми*, Год. LXXI, Бр. 4, 2019. (M24)
- Милинко Врачар, „Стратешка култура Србије и концепт тоталне одбране“, *Војно дело*, Год. LXX, Бр. 8, 2019. (M52)
- Милинко Врачар и Владлена Тикхова, „Дискурзивни приступ феномену хибридног ратовања“, *Војно дело*, Год. LXX, Бр. 3, 2018. (M51)
- Милинко Врачар и Јованка Шарановић, „Трансформација рата на размеђу 20 и 21. века“, *Српска политичка мисао*, Год. 25. Вол. 60, Бр. 2, 2018. (M24).
- Milinko Vračar and Milica Ćurčić, „The Evolution of European Perception of the Term Hybrid Warfare“, *Војно дело*, Vol. 70, Issue 1, 2018. (M51)
- Милинко Врачар, „Разматрање адекватног теоријско-епистемолошког приступа у истраживању феномена хибридног ратовања“, *Војно дело*, Год. LXIX, Бр. 7, 2017. (M51)
- Goran Stojaković i Vračar Milinko, “Terorizam kao specifičan oblik ugrožavanja bezbednosti Republike Srbije“, *Војно дело*, God. LXVIII, Br. 6, 2016. (M51)
- Мирослав Талијан, Врачар Милинко и Јевтић Драган, *Исламски фактор на Западном Балкану у геополитичким концепцијама западних сила и исламских центара моћи*, *Војно дело*, Год. LXVII, Бр. 5, 2015. (M51)

Радови објављени у зборницима са скупова од националног значаја

- Милинко С. Врачар, „Велика стратегија у основи концепта тоталне одбране“, у: В. Благојевић и Д. Станар (ур.), *Зборник саопштења у изводу - Претпоставке оптималне имплементације Концепта тоталне одбране у Републици Србији*, ИМПШ и ИСИ, Београд, 2026. (М64)
- Милинко Врачар, „Политика Турске на Балкану – Изазов остваривању интереса Републике Србије“, у: Милован Суботић (ур.), *Зборник апстраката „Безбедност и Западни Балкан – Нова реалност*, Институт за стратегијска истраживања, Београд, 2025. (М64)
- Милинко Врачар, „Спољнополитички наступ Турске на Балкану – изазов остваривању интереса Републике Србије“, у: Милован Суботић (ур.), *Изазови регионалне безбедности*, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2025. (М44)
- Дејан Вулетић и Милинко Врачар, „Сајбер ратовање и промена физиономије савремених сукоба“, у: Жаклина Новичић (ур.), *Употреба силе у међународним односама*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2018. (М63)
- Милинко Врачар и Јованка Шарановић, „Геополитичко позиционирање Европске уније у мултиполарном свету и његов утицај на стратешка опредељења Републике Србије“, у: *Зборник радова са научног скупа - Србија и стратегијска раскришћа*, МЦ „ОДБРАНА“, Београд, 2016. (М63)

Радови објављени у зборницима са међународних научних скупова

- Milinko Vračar, „How to Understand Strategy“, in: S. Blagojević & D. Trifković (eds.), *VojNa 2025: International scientific conference on military sciences*, Military Academy, Belgrade 2025. (M33)
- Dejan Vuletić and Milinko Vračar, „Russian-Turkish relations and their implications for the Western Balkans“, in: *Global Security and International Relations After the Escalation of the Ukrainian Crisis*, Institute of International Politics and Economics (Belgrade, Serbia), Sapienza University, Department of Political Science (Roma, Italy), Austin Peay State University (Clarksville, USA), Faculty of Security University of Belgrade (Belgrade, Serbia), 2024. (M45)
- Владлена Тихова и Милинко Врачар, „Армия европейского союза – адекватный ответ на асимметричные угрозы современности?“, in: *Thematic Collection of Articles – Asymmetry and Strategy*, Strategic Research Institute, Belgrade, 2018. (M33)

2. Основни подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидата мср Милинка Врачара под насловом „Трансформација војноцентричне у велику стратегију Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода“ написана је на 301 страни

текста стандардног формата (A4, проред 1, маргине 20mm), од којих је 266 страна основног текста, 35 стране литературе.

Дисертација садржи увод, пет поглавља, закључак и списак коришћене литературе. Поглавља су следећа:

- Однос рата и стратегије
- Стратегијска калкулација – модел анализе ратне стратегије
- Војноцентрична стратегија великих сила у ратовима модерног доба
- Период након Другог светског рата – потреба великих сила за применом концепта велике стратегије у рату
- Примена концепта велике стратегије Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода

Докторска дисертација представља заокружену целину у научном, стручном и методолошком смислу. Закључци дисертације поткрепљени су ваљаном аргументацијом. Основна теоријска и практична полазишта заснована су на бројним и релевантним изворима. Кандидат је у писању дисертације користио монографије, монографске студије, научне и стручне радове великог броја страних и домаћих аутора, уџбенике, енциклопедијска издања, међународне правне акте, анализе, стручне извештаје, доктринарна документа, као и медијске изворе.

3. Предмет и циљ истраживања

Предмет истраживања дисертације чине концептуалне промене стратегија Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода. Наведене промене сагледаване су у односу на концепт војноцентричне стратегије великих сила из периода модерних ратова. Тако је истраживање било усмерено ка стицању сазнања о томе како су промене карактера стратегијског окружења након Другог светског рата утицале на трансформацију стратегијских концепата Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског доба, односно на њихов постепени прелазак са војноцентричног концепта деловања ка концепту велике стратегије, који подразумева интегрисану и координисану примену свих инструмената националне моћи.

У процесу истраживања, као аналитички модел у доказивању основне тезе дисертације – промене у стратегијском окружењу након Другог светског рата условљавају постепену трансформацију војноцентричне у велику стратегију САД и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода – коришћена је стратегијска калкулација „циљева, начина и средстава“, будући да она представља когнитивни алат у процесу формулисања сваке стратегије, којим се стратегијски концепт, односно начин деловања, усаглашава са постављеним циљевима и расположивим средствима, а уједно и са комплексним условима старетгијског окружења.

Полазећи од предмета истраживања, **основно истраживачко питање** у дисертацији гласи: Зашто и на који начин долази до промена стратегије Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода? Добијени одговори на наведено питање разјаснили су узрочно-последичну везу између промена у стратегијском окружењу након завршетка Другог светског рата, као независне варијабле, и трансформације стратегија САД и Руске Федерације у постхладноратовском периоду, као зависне варијабле. Као посредујућа варијабла коришћена је политичка корисност употребе оружане силе, јер она, с једне стране, представља резултат примене одређеног стратегијског концепта у датим условима стратегијског окружења, а, с друге, разлог промене стратегијског концепта, уколико он, у тим условима, не производи жељене политичке резултате.

Шире временско одређење предмета дисертације сеже уназад све до 17. века и Тридесетогодишњег рата. То је историјски моменат који се везује за почетак развоја модерне државе и раздобље одвијања модерних ратова. Међутим, како је фокус истраживања усмерен на узроке и начине промена стратегије САД и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода, уже временско одређење предмета дисертације односи се на хладноратовски и постхладноратовски период у међународним односима. У раздобљу Хладног рата дошло је до значајних промена у стратегијском окружењу, које су допринеле бројним стратешким неуспесима великих сила. Управо на тим искуствима, као и под утицајем даље трансформације стратегијског окружења након окончања Хладног рата, постепено су уследиле промене у стратешким концептима Сједињених Држава и Руске Федерације.

Шире просторно одређење предмета дисертације обухвата простор одвијања ограничених ратова великих европских сила током 17. и 18. века, повезаних са јачањем апсолутистичке државе, затим ратова великих сила 19. века, повезаних са стварањем националне државе, и два тотална рата глобалних размера прве половине 20. века. Уже просторно одређење предмета дисертације везано је за простор *Rimland*-а у коме су се, у периоду Хладног рата, одвијали последњи значајни модерни ратови великих сила, а у постхладноратовском периоду ратови у коме су учествовале САД и Руска Федерација.

Научна област предмета дисертације, у најширем смислу, припада политичким наукама, док у ужем смислу она припада међународним односима, а унутар њих стратешким студијама, будући да разматра коришћење оружане силе у политичке сврхе. С обзиром да се стратешке студије великим делом ослањају на класичну војну мисао, научна област предмета дисертације залази великим делом и у предметни оквир војне науке.

Тип истраживања је подједнако теоријски и емпиријски. У теорији стратешких студија, на шта оправдано указује кандидат, још увек не постоји довољно јасно и општеприхваћено разумевање природе и карактера рата, што у значајној мери отежава разумевање трансформације рата у савременом стратегијском окружењу. Поред тога, у теорији су присутне бројне нејасноће у погледу разумевања стратегије, њене суштине, као и самог процеса њеног формулисања. Управо су такве теоријске недоречености условиле

потребу кандидата за изградњом адекватног теоријског оквира у дисертацији, што му омогућило систематично и научно засновано емпиријско истраживање промена стратегија Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода.

Теоријски оквир истраживања тежишно се заснива на теорији класичне стратешке мисли, која чини основу разумевања рата, а теорију стратегије поистовећује са теоријом победе, као и на теорији савремених стратешких студија, која ближе појашњава феномен рата, стратегију, стратегијске концепте, стратегијско окружење, као и њихову међусобну повезаност кроз процес формулисања стратегије, односно процес извођења стратегијске калкулације. Када је реч о класичној стратешкој мисли, кандидат се превасходно ослања на теорију пруског генерала Карла фон Клаузевица, којом јасно објашњава природу рата, тачније његову суштину, као и карактер рата, у форми скупа његових карактеристика, које се мењају у складу са утицајима средине одвијања рата, односно стратегијског окружења. У погледу савремених стратешких студија, кандидат се понајвише ослања на теорију Артура Лика, којом се анализира однос елемената стратегије – циљева, начина и средстава – као и на разматрања бројних савремених теоретичара који се баве процесом формулисања стратегије. Теоријски оквир истраживања такође се заснива и на главним теоријским правцима науке о међународним односима. Њима кандидат ближе појашњава међународну стварност унутар које се одвија рат и која обликује његов карактер, а тиме и стратегију зараћених страна, односно њихове мотиве, средства и стратегијске концепте.

Научни циљеви истраживања одређени су као дескрипција, класификација и објашњење. У том смислу, у дисертацији су детаљно описани, објашњени и класификовани појмови „рат“, „стратегија“ и „стратегијско окружење“. Дескрипција и објашњење имали су за циљ спознају структуре тих појава, као и веза и односа елемената између и унутар њихове структуре. Класификација је имала за циљ спознају битних разлика између карактеристика ратова и стратегија великих сила вођених у модерно доба и оних ратова које су водиле Сједињене Америчке Државе и Руска Федерација у постхладноратовском периоду. Практични циљ истраживања подразумева добијање научно верификованих сазнања о променама савремене ратне праксе Сједињених Америчких Држава, Руске Федерације, других великих сила, као и њихових противника. Та сазнања, у форми научених лекција, могу послужити као својеврсне смернице за изградњу делотворнијег, оптималнијег и свакако флексибилнијег одбрамбеног система Републике Србије – способног да успешно одговори на комплексне и мултидимензионалне облике угрожавања безбедности у 21. веку.

4. Основне хипотезе од којих се полази у истраживању

ОПШТА ХИПОТЕЗА

Промене у стратегијском окружењу након Другог светског рата условљавају постепену трансформацију војноцентричне у велику стратегију САД и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода.

Прва посебна хипотеза

Стратегија је стална и променљива карактеристика рата и део је његове природе.

Прва појединачна хипотеза

Као стална карактеристика рата стратегија је део његове природе и тежишно је везана за когнитивну димензију и стратегијски ниво одвијања рата.

Друга појединачна хипотеза

Као променљива карактеристика рата стратегија је део његовог карактера, који се мења под утицајем средине унутар које се рат одвија.

Друга посебна хипотеза

Успешност стратегије условљена је њеном ефективношћу и ефикасношћу, које се постижу извођењем стратегијске калкулације у складу са карактером стратегијског окружења.

Прва појединачна хипотеза

Логику извођења стратегијске калкулације чини постизање ефективности и ефикасности стратегије, при чему је ефикасност потчињена ефективности стратегије.

Друга појединачна хипотеза

Стратегијска калкулација условљена је карактером стратегијског окружења.

Трећа посебна хипотеза

У модерним ратовима стратегија великих сила, укључујући САД и Русију, била је војноцентрична, тежишно усмерена ка остваривању неограничених циљева рата, употребом оружане силе као кључног инструмента моћи и применом концепта војног онеспособљавања противника.

Прва појединачна хипотеза

У модерним ратовима стратегија великих сила, укључујући САД и Русију, била је тежишно усмерена ка остваривању неограничених циљева рата.

Друга појединачна хипотеза

У модерним ратовима употреба оружане силе била је кључни инструмент моћи великих сила, укључујући САД и Русију, у наметању воље противнику.

Трећа појединачна хипотеза

У модерним ратовима концепт војноцентричне стратегије великих сила, укључујући САД и Русију, био је заснован на индиректном приступу вољи противника, деловањем тежишно у физичкој димензији рата с циљем његовог војног онеспособљавања.

Четврта посебна хипотеза

Потреба великих сила за применом велике стратегије у рату, укључујући САД и Русију, настаје након Другог светског рата, пре свега услед промена у политичко-правној, социо-културној, техничко-технолошкој, војно-оперативној и економској димензији стратегијског окружења, које су умањиле политичку корисност употребе оружане силе, а повећавале политичку корисност примене невојних инструмената моћи.

Прва појединачна хипотеза

Након Другог светског рата, политичко-правна, социо-културна, техничко-технолошка, оперативна и економска ограничења употребе оружане силе умањиле су њену политичку корисност, а тиме и успешност војноцентричне стратегије великих сила, укључујући САД и Русију.

Друга појединачна хипотеза

У постхладноратовском периоду, пролиферација наоружања и широка примена софистициране цивилне технологије у војне сврхе, посебно информационо-комуникационе технологије, умањиле су војну надмоћ великих сила, укључујући САД и Русију, у односу на њихове противнике.

Трећа појединачна хипотеза

У постхладноратовском периоду, технолошки развој, глобални утицај медија, затим већа отвореност, повезаност и економска међузависност међународних актера, повећали су политичку корисност примене невојних инструмената моћи великих сила, укључујући САД и Русију.

Пета посебна хипотеза

У ратовима постхладноратовског периода долази до постепене трансформације војноцентричне у велику стратегију САД и Руске Федерације, која се огледа у већој примени невојних инструмената моћи и комбинованој примени различитих концепата ратовања, док се промене у погледу циља огледају у формулисању ограничених циљева рата.

Прва појединачна хипотеза

У ратовима постхладноратовског периода високи трошкови и ризици употребе оружане силе углавном условљавају САД и Руску Федерацију на формулисање ограничених циљева рата.

Друга појединачна хипотеза

У ратовима постхладноратовског периода стратегија САД и Руске Федерације заснива се на већој примени невојних инструмената моћи у односу на период модерних ратова.

Трећа појединачна хипотеза

У ратовима постхладноратовског периода стратегија САД и Руске Федерације заснива се на комбинованој примени различитих концепата ратовања при чему директан приступ вољи противника у моралној и когнитивној димензији рата задобија све већи значај.

Четврта појединачна хипотеза

У ратовима постхладноратовског периода заштита сопствених слабости задобија све већи значај у стратегији САД и Руске Федерације.

5. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације

Докторску дисертацију „Трансформација војноцентричне у велику стратегију Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода“ чине увод, пет логички повезаних поглавља, у форми чиниоца истраживања, затим закључак и, на крају, преглед коришћене литературе.

У **уводу** је приказан оквир истраживачког проблема, формулисан конкретан предмет истраживања и основно истраживачко питање, објашњен теоријски оквир и тип истраживања на којима се истраживање заснива, приказан хипотетички оквир истраживања, од кога се полази у истраживању, а који се састоји од опште, посебних и појединачних хипотеза и, на крају, дефинисан методолошки оквир истраживања, помоћу кога се истраживање реализује. Уводно поглавље такође је обухватило научне и друштвене циљеве, као и научни и друштвени допринос докторске дисертације.

Прво поглавље у дисертацији било је посвећено објашњењу рата, стратегије и њиховог међусобног односа. Полазећи од става да, упркос великом броју књига, студија и научних радова, рат још увек није у потпуности истражен и разјашњен, у поглављу су анализирани бројне теоријске непознанице које се односе на његово појмовно одређење, услове и узроке настанка, улогу субјективних и објективних чинилаца, као и законитости његовог испољавања. Истовремено, указано је и на проблем недовољно јасног разумевања стратегије, чија је широка употреба у различитим областима државне и друштвене стварности довела до постојања великог броја различитих, неретко и међусобно супротстављених значења. С тим у вези, у поглављу је извршено јасније појмовно одређење рата и стратегије, као централних феномена предмета истраживања. Тако је у складу са предметом дисертације, тежиште поглавља било усмерено на објашњење стратегије као интегралног дела дуалне природе рата, пре свега његовог променљивог дела – карактера рата. Ради разумевања стратегије на такав начин, најпре је анализирана

природа рата, при чему је указано на његове карактеристике које остају трајне и непроменљиве, али и на оне карактеристике рата, које се мењају под утицајем стратегијског окружења. У том контексту, посебна пажња у поглављу посвећена је објашњењу начина на који се стратегија уклапа у дуалну природу рата и како се њени елементи, пре свега концепт, мењају у складу са променама карактера рата. Као теоријски оквир за наведена разматрања послужио је Клаузевицев концепт природе рата, који је омогућио дубље разумевање односа између рата и стратегије. Разматрања изложена у овом поглављу послужила су као теоријска основа за шире разумевање стратегије у наредном поглављу дисертације.

Друго поглавље било је посвећено ширем разумевању стратегије, кроз оквир њених основних елемената – циљева, начина и средстава. Сагледавање стратегије на такав начин омогућило је јасније разумевање процеса њеног формулисања и оцене њене успешности. Истовремено, тиме су објашњени и разлози због којих се стратегија мења, као и начини на које се те промене испољавају. Полазећи од става да суштину наведених процеса чини стратегијска калкулација, чији је основни циљ успостављање равнотеже између циљева, начина и средстава, тежиште истраживачке пажње у овом поглављу било је усмерено управо на њено разматрање. У поглављу је указано да процес стратегијске калкулације представља изузетно сложен задатак, јер непосредно зависи од интерактивних процеса који се одвијају унутар и између унутрашње и спољашње структуре рата. Ти процеси су објашњени кроз синтетички теоријски оквир кога граде Клаузевицево схватање природе рата, Ликов модел анализе стратегије и системска анализа рата. Сагледавање стратегијске калкулације кроз наведени оквир омогућило је јасно разумевање начина како карактер стратегијског окружења утиче на ефективност и ефикасност њених резултата, односно на успешност саме стратегије. У том смислу, у овом поглављу изграђен је модел стратегијске калкулације, заснован на наведеном теоријском оквиру, који је у наредним поглављима послужио као аналитички алат за објашњење војноцентричне стратегије великих сила у доба модерних ратова, као и за објашњење трансформације војноцентричне Сједињених Држава и Руске Федерације у велику стратегију током ратова у постхладноратовском периоду.

У **трећем поглављу** разматрана је стратегија великих сила, укључујући Сједињене Америчке Државе и Русију (Совјетски Савез), у периоду модерних ратова. У том циљу, најпре је објашњен карактер стратегијског окружења у различитим историјским фазама развоја модерног ратовања – од ограничених ратова 17. и 18. века, повезаних са јачањем апсолутистичке државе, преко ратова 19. века, обележених стварањем националних држава и убрзаном индустријализацијом, па све до тоталних ратова прве половине 20. века. Анализом наведених фаза развоја модерног ратовања настојало се утврдити на који начин су промене карактера стратегијског окружења током тих фаза утицале на промену карактера рата, укључујући и промену стратегија великих сила. Карактер ратова великих сила у различитим фазама модерног доба објашњен је кроз основне елементе стратегије – циљеве (мотив) рата, расположива средства и начин њихове примене. Посебна пажња

посвећена је анализи елемената Клаузевицевог тројства – политичке власти, друштва и војне организације – као и њиховим међусобним односима, с обзиром на то да су управо њихове промене у значајној мери обликовале карактер модерног ратовања и стратегија великих сила. Анализом свих наведених елемената омогућено је сагледавање развоја војноцентричне стратегије великих сила током читавог периода модерног ратовања.

Четврто поглавље било је посвећено одговору на први део основног истраживачког питања – због чега долази до промена стратегија Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода? У трагању за тим одговором анализирани су промене карактеристика стратегијског окружења после завршетка Другог светског рата, које су условиле настанак потребе великих сила за применом концепта велике стратегије у савременим ратовима. Посебна пажња била је посвећена анализи промена у стратегијском окружењу као кључних фактора који су обликовали трансформацију стратегија великих сила у савременом добу. У поглављу је објашњено да је под утицајем промена у политичко-правној, социо-културној, техничко-технолошкој, економској и војно-оперативној димензији стратегијског окружења дошло до постепеног умањења политичке корисности употребе оружане силе великих сила, што је последично довело и до смањења успешности њихових војноцентричних ратних стратегија. То се најјасније показало на примерима неуспеха Француске у ратовима у Индокини и Алжиру, Сједињених Америчких Држава у ратовима у Кореји и Вијетнаму, Совјетског Савеза у рату у Авганистану, као и Руске Федерације у Првом чеченском рату. Истовремено, указано је да су промене стратегијског окружења, пре свега у економској и техничко-технолошкој димензији, повећале политичку корисност примене невојних инструмената моћи, нарочито након Хладног рата. Њихова интензивнија употреба допринела је ратним успесима великих сила, пре свега Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације. То се показало у америчким успесима у Првом заливском рату и рату у СР Југославији, као и у руским успесима у Другом чеченском рату и ратовима у Грузији и Украјини. У том смислу, у поглављу је указано да је управо синергија ова два паралелна процеса – с једне стране, умањења политичке корисности употребе оружане силе, а с друге, повећања политичке корисности примене невојних инструмената моћи – представљала кључни разлог постепене трансформације војноцентричне стратегије Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у велику стратегију у ратовима постхладноратовског периода.

Пето поглавље било је посвећено одговору на други део основног истраживачког питања рада – на који начин долази до промена стратегија Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода? У том контексту, посебна пажња посвећена је дескрипцији и објашњењу трансформације војноцентричне у велику стратегију наведених држава. Поглавље је, најпре, било усмерено ка ближем теоријском одређењу концепта велике стратегије у рату, полазећи од става бројних аутора да овај концепт у литератури стратешких студија још увек није довољно јасно теоријски утемељен. У контексту ближег разумевања концепта, објашњена је комплементарност

теорије велике стратегије са другим теоријским приступима, попут теорија хибридног рата, ратовања четврте генерације, ратова међу људима итд, којима се настоје објаснити ратови постхладноратовског доба. Истовремено, указано је и на суштинске разлике између војне стратегије и концепта велике стратегије у рату, пре свега у погледу ширине ангажовања инструмената моћи, односа према политичким циљевима, као и обликовања карактера стратегијског окружења ради ефективнијег и ефикаснијег остваривања жељених исхода. После теоријског одређења концепта велике стратегије у рату, трансформација стратегија Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода анализирана је кроз величину постављених ратних циљева, али пре свега кроз примену различитих стратегијских концепата, односно стратегијских приступа. Анализа је обухватила Први заливски рат, Први и Други чеченски рат, рат против Савезне Републике Југославије, ратове у Авганистану и Ираку, као и ратове у Грузији, Либији, Сирији и Украјини. Резултати анализе показују да је комбиновање ограничених политичких циљева рата са адекватном применом свих инструмената националне моћи, кроз концепт велике стратегије, у свим фазама рата, резултирало стратегијским успесима Сједињених Америчких Држава у Првом заливском рату и рату у СР Југославији, као и Руске Федерације у Другом чеченском рату, рату у Грузији и делимично у рату у Украјини. Сједињене Америчке Државе и Руска Федерација примењивале су концепт велике стратегије и у другим ратовима постхладноратовског доба, али неадекватност његове примене није довела до остваривања жељених политичких исхода, што се посебно показало у америчким ратовима у Авганистану, Ираку и Либији.

6. Методе које су примењене у истраживању

Полазећи од става да су рат и стратегија сложене друштвене појаве које не подлежу потпуно линеарним и предвидивим узрочно-последичним односима као природне појаве, у дисертацији је тежишно примењен интерпретативни приступ, усмерен ка разумевању узрока и начина промена карактера рата и стратегије. У складу са тим, у дисертацији су коришћене логичке методе анализе и синтезе, као и структурална, функционална, генетичка и компаративна анализа, ради сагледавања односа између рата, стратегије и стратегијског окружења, њихове међусобне условљености и историјске динамике промена. Истовремено, примењене су индуктивна и дедуктивна метода, као и метода апстракције, ради издвајања општих карактеристика рата и стратегије. Посебно место у истраживању имале су системска анализа и метода моделовања. Рат је анализиран као комплексни адаптивни систем, што је омогућило разумевање односа између зараћених страна и стратегијског окружења, као и објашњење разлога промена стратегије у савременим ратовима. Истовремено, методом моделовања конструисан је „Клаузевиц-Ликов модел“ стратегијске калкулације, ради анализе велике стратегије и начина примене различитих инструмената националне моћи ради савладавања противника и обликовања стратегијског окружења. Поред тога, у дисертацији је коришћена и метода студије случаја, пре свега на

примерима Првог заливског рата и рата у Грузији, као парадигматичних примера успешне примене концепта велике стратегије Сједињених Држава и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода.

7. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација мср Милинка Врачара испунила је постављена очекивања и остварила задате научне циљеве. Применом стратегијске калкулације као аналитичког модела у разматрању ратних стратегија великих сила у периоду модерних ратова и касније, укључујући и ратове Сједињених Америчких Држава и Русије (Совјетског Савеза), који су били у фокусу истраживачке пажње, кандидат је одговорио на основно истраживачко питање и успешно доказао основну тезу у дисертацији.

Резултати емпиријског истраживања показали су да су значајне промене у политичко-правној, социо-културној, техничко-технолошкој, економској и војно-оперативној димензији стратегијског окружења након Другог светског рата постепено умањивале политичку корисност употребе оружане силе великих сила. Последично, њихове војноцентричне стратегије показале су се недовољно успешним у погледу остваривања жељених политичких исхода. Истовремено, промене у стратегијском окружењу, пре свега у економској и техничко-технолошкој димензији, повећале су политичку корисност примене невојних инструмената националне моћи, попут дипломатских, информационих и економских инструмената. Тако је дисертација показала да је управо синергија ова два процеса у постхладноратовском периоду остварила кључни утицај на промену стратегијских концепата Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у савременим ратовима.

Дисертација је указала да су успешније стратегије Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у савременим ратовима подразумевале интегрисану и координисану примену дипломатских, информационих, економских и војних инструмената моћи, како ради деловања према противнику, тако и у циљу обликовања стратегијског окружења и стварања повољних услова за остваривање политичких циљева рата, што представља суштину концепта велике стратегије. Истовремено, истраживање је показало да су ограничени политички циљеви рата били знатно погоднији за успешно остваривање стратегијских исхода од максималистичких и амбициозно постављених циљева. Ови закључци потврђени су анализом ратова Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у постхладноратовском периоду, у којима је показано да је успешност велике стратегије зависила од способности зараћених страна да, поред употребе оружане силе, ефикасно координишу и остале инструменте националне моћи ради постизања дугорочно одрживих политичких исхода. Истовремено, емпиријски део истраживања показао је да су стратегије засноване претежно на војној надмоћи, без адекватног укључивања других инструмената националне моћи, често доводиле до ограничених или неодрживих политичких исхода.

У погледу теоријског дела истраживања, посебан научни допринос дисертације огледа се у ближем теоријском одређењу концепта велике стратегије у рату и његовом јаснијем разграничењу у односу на војну стратегију. Кандидат је показао да се велика стратегија не односи искључиво на употребу оружане силе, већ и на координисану примену свих инструмената националне моћи у различитим фазама рата – предконфликтној, конфликтној и постконфликтној – ради обликовања карактера стратегијског окружења и дугорочног обезбеђивања одрживости политичких исхода. Истовремено, дисертација је указала на извесну комплементарност концепта велике стратегије са савременим теоријама хибридног рата, ратовања четврте генерације, ратова међу људима итд. Научни допринос дисертације огледа се и у примени и даљем развоју „Клаузевиц-Ликовог модела“ стратегијске калкулације, који је омогућио синтетичко сагледавање односа између рата, стратегије и стратегијског окружења. На тај начин створен је аналитички оквир погодан за разумевање промена стратегија великих сила у савременим ратовима и за даља истраживања концепта велике стратегије у области стратешких студија.

8. Закључак

На основу изведеног истраживања може се тврдити да је кандидат мср Милинко Врачар показао изузетан смисао за научноистраживачки рад и продубљено разумевање природе рата, стратегије и промена стратегијских концепата Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у ратовима постхладноратовског периода. Одабрана тема докторске дисертације је актуелна, научно оправдана и друштвено значајна, а уједно је у складу са досадашњим научним интересовањима кандидата, његовим истраживачким способностима и професионалним опредељењем. Дисертација представља самосталан и оригиналан научноистраживачки рад посвећен анализи трансформације војноцентричне стратегије великих сила у концепт велике стратегије у савременим ратовима.

У дисертацији је приметна амбиција кандидата, како у погледу научних циљева тако и у погледу схватања друштвене потребе да се истражи предмет дисертације. Реч је о изузетно актуелном истраживању које може имати значајан научни и шири друштвени допринос, као и подстицај за даља истраживања у области стратешких студија, безбедности и међународних односа.

Структура садржаја дисертације заснована је на принципима општости и конкретизације истраживања и начела прецизности, реалности и ограничења. Дисертација омогућава јасно сагледавање предмета истраживања, његово теоријско и емпиријско уобличавање, као и доследно приказивање резултата истраживања. Садржај дисертације је логички и методолошки правилно структуриран, што је омогућило успешно остваривање постављених научних циљева.

Коришћена литература и релевантна научна грађа пружиле су чврсту основу за израду докторске дисертације и потврдиле висок ниво методолошке оспособљености кандидата. Посебан квалитет дисертације представља критичка анализа обимне домаће и стране литературе, као и систематична примена различитих научних метода у анализи рата и стратегије.

Постигнути резултати истраживања кандидата мср Милинка Врачара представљају значајан и оригиналан научни допринос, како у погледу теоријског одређења концепта велике стратегије у рату, тако и у погледу разумевања промена стратегија Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације у постхладноратовском периоду. Дисертација отвара могућности за даља научна истраживања у области стратешких студија и савремених ратова.

Анализом и критичком оценом докторске дисертације, Комисија закључује да је дисертација мср Милинка Врачара написана у складу са усвојеном пријавом и одобрењем надлежног научно-наставног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду. На основу укупне и критичке оцене садржаја докторске дисертације, чланови Комисије оцењују да докторска дисертација кандидата мср Милинка Врачара представља самостално и оригинално научно дело, те су се стекли сви неопходни услови за њену јавну одбрану.

У Београду, 20. маја 2026. године.

Комисија

ванр. проф. др Стеван Недељковић

ванр. проф. др Владимир Ајзенхамер

др Вељко Благојевић, виши научни сарадник
